

MISKOLCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA
42 SZÁM.

**„Börtönügyi jog“
a gyarkorlatban**

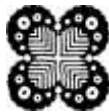
Irtta:
Dr. Hacker Ervin

MISKOLC, 1928
MAGYAR JÖVŐ NYOMDAÜZEM ÉS LAPKIADÓVÁLLALAT R. T.

„Börtönügyi jog” a gyakorlatban

Írta:
Dr. Hacker Ervin

MISKOLC, 1928
MAGYAR JÖVŐ NYOMDAÜZEM ÉS LAPKIADÓVÁLLALAT R.-T

I.

Freudenthal Bert hold frankfurti (am Main) egyetemi tanár szállt¹⁾ talán mint legelső síkra amellet, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának részletkérdései, a börtönügy, jogi szempontokból pontosan és szabatosan szabályozandó. Freudenthal szerint a börtönügyi jognak (Gefängnisrecht) feladata az volna, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásában szereplő személyek: a szabadságvesztésbüntetést végrehajtó állam és szerveinek, valamint a büntetési kényszer alá kerülő egyének kölcsönös kötelezései és jogai szabatosan meghatározassanak. Osztjuk Freundenthal ama tételét²⁾, hogy a szabadságvesztésbüntetéseknek végrehajtása kell, hogy a tételes közjoggal összhangban történjék és hogy az állam az elítélttel szemben csak olyan fokú kényszert gyakorolhat, amilyent a büntető bíró összhangban a büntetőtörvényekkel ítéletében megállapított.

A szabadságvesztésbüntetés — kulturális fejlődésünk mai fokán — nem válhatik sem életet, sem testi épséget megsemmisítő vagy veszélyeztető, vagy becsület-, vagy

¹⁾ Freudenthal, Gefängnisrecht und Recht der Fürsorgeerziehung, Enzyklopädie der Rechtswissenschaft in systematischer Bearbeitung, begründet von Holtzendorff, herausgegeben von Kohler, 7. kiadás, 5. kötet, Leipzig, 1914, 77—114, de különösen 78. oldal.

²⁾ Id. helyen, 79. és 81. old.

vagyonbüntetéssé. A szabadság-büntetéseket végrehajtó hatóságoknak bármilyen ilyen irányú intézkedése a joggal merő ellentétben állna.

Azonban még a műveltség és jogfejlődés legmagasabb fokán álló közületekben is felmerülhetnek viták és nézeteltérések a börtönügyi törvényekben és rendeletekben nem szabályozott részletek tekintetében ; amint tényleg az elítélteknek foként személyi jogait illetőleg gyakran támadnak is ilyen viták jxmtok és a jelenkorban, amidőn a személyiség védelmét mindinkább kiterjeszteni törekedünk (gondoljunk csak arra, hogy a szabadalmi és szerzői jogtól kezdve ez a védelem ma már kiterjed az egyén nevére, s egyesek már az egyénnek a csendhez való jogát is vitatják), mind több és több vitás kérdés fog felmerülni.

A kultúrállamokban ma ilyen intézkedések tételétől alig kell tartani.

Ha a szabadságvesztésbüntetések végrehajtását tárgyazó tudományt, a börtönügyet jogi jellegűnek mondjuk, amint az szerintünk is, éppen tekintettel a benne szabályozott jogi kérdésekre, túlsúlyára, tényleg jogi jelleggel bír, akkor a börtönügynek elsőrendű feladata, hogy ezeket a rendkívül finom disztinkciókat megkívánó kérdéseket eldöntse, az elítélt személyi jogainak terjedelmét, is megállapítsa. És ezen a téren nemcsak börtönügyi, hanem általános jogi, főként közjogi, de emellett egyéb jogi (magánjog, büntetőjog, közigazgatási jog stb.) szempontokra és tételes szabályokra is, az összhang megteremtése végett, kell leginkább figyelemmel lenni.

A magunk elé tűzött feladat nem az, hogy ezen kérdéseknek az elméletben vagy a tételes börtönügyi jogszabályokban miként való eldöntésével és szabályozásukkal foglalkozzunk, hiszen javarészüket még nem is szabályozták, hanem e helyett néhány olyan részletre akarunk reámutatni, amelyet az élet, az életben megnyilvánuló jogszokás, a „gyakorlati börtönügyi jog” döntött el.

A legutóbbi években alkalmunk nyílt Anglia, Bel-

gium, Franciaország, Németország, Németalföld, Olaszország és Svájc több letartóztatási intézetét a helyszínén tanulmányozni; ezen börtönlátogatások során természetesen alkalom nyílt arra is, sőt megvalljuk, hogy erre különös gondot is fordítottunk, — hogy megfigyeljük, milyen mértékben vannak tekintettel a különféle jogterületeken a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása alatt álló egyén személyi, emberi jogaira.

Bár a különféle jogterületek letartóztatási intézeteiben látott technikai különleges berendezéseknek ismertetése, pl. a franciaországi fresnes-les-rungis-i Maison d'arrêt et de correction sajátos sétaudvarainak, vagy a németországi mannlieimi Zellengefängnis csillagának központjában levő őrhelyének (Kanzel) villany- és egyéb technikai berendezése, vagy a baseli börtön munkatermeinek ismertetése és leírása³⁾ sem volna talán érdektelen vállalkozás, mindez inkább a technikus börtönügyi szakember feladatai közé tartozik. A jogász viszont inkább a különlegesen jogi problémákkal foglalkozik.

Az elítéltek személyi jogainak a gyakorlatban való kezelését azonban még egy másik oknál fogva is érdemes szemmel kísérni. Ezek azok a jogok, amelyeknek a csorbítására a gyakorlati börtönügyben legtöbb alkalom nyílik; észrevétlenül elsikkadhatnak a börtönben az olyan személyi jogok, amelyeknek a szabad emberrel szemben való biztosítása ma már teljesen vitán felül áll. Gondoljunk például csak az elítélteknek úgynevezett panaszjogára; hogy a szabad ember minden őt ért sérelmet vagy vélt sérelmet az illetékes hatóság előtt panasz tárgyává tehet, ezt jogállamban mindenki természetesnek tartja; az elítélt panaszjogának gyakorlása a letartóztatási intézetben személyét ért intézkedésekkel szemben azonban,

³⁾ Amidőn az alábbiakban hivatkozunk egyes letartóztatási intézetekre, mindenütt megjelöljük az időpontot, amelyben az illető börtönt megtekinteni alkalmunk nyílt. Tesszük ezt azért, mert az időközi változásokat ellenőrizni nem tudván, az ebből eredő esetleges félreértéseket kerülni akarjuk.

bár az elméletben és a jogszabályokban elismerésre talált, a gyakorlati életben még nem olyan tökéletes és akadálytalan.

Ilyen és hasonló, látszólag jelentéktelen részletkérdéseknek megoldása a gyakorlati életben sokkal jobban tükröződik vissza, mint a jogszabályokban.

Arról akarunk beszámolni, hogy tapasztalatunk szerint ezek a személyi jogi kérdések az élő börtönügyben hogyan kezeltetnek. Az elítéltekkel szemben tanúsított bánásmód, a velük való beszélgetés, annak hangneme és számtalan egyéb, látszólag jelentéktelen, de a valóságban felette jellemző kis jelenet a leghűségesebben tükrözteti vissza a valóságos helyzetet, azt, hogy az elítélteknek személyi, becsület és egyéb hasonló jogaik mennyiben találhatnak védelmet a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során. Ne tévesszük szem elől, hogy ezeknek miként való megoldása nem csekély mértékben van befolyással az elítélteknek jogi és tényleges helyzetére. Egyes berendezésekre való rámutatás, vagy kis epizódok legjobban illusztrálják a követett gyakorlatot!

Vegyük sorra azokat a szempontokat, amelyek megfigyelésére alkalom nyílt!

II.

1. Az ember egyéni jogai közé tartozik, hogy társaságát, azokat az embertársait, akikkel társadalmilag érintkezni óhajt, tetszése szerint választhatja meg.

Az elítélt ettől a lehetőségtől rendszerint természetesen el van zárva. Egy szempontból azonban mégis az állam respektálja még az elítéltnak is ebbeli jogát. Anynyiban, hogy őt nem kényszeríti arra, sőt éppenséggel igyekezik megóvni attól, hogy nálánál rosszabbak társaságába kerüljön, akár azáltal, hogy osztályozza a le tartóztatottakat és egy közös osztályban az egyenlő erkölcsi fokon levőket egyesíti, akár azáltal, hogy a leg-

szigorúbb magánelzárást valósítja meg. Az előbbi törekvés valósult meg a belgiumi, gandí fegyházban⁴⁾ (Maison de force), ahol éppen az intézet épületének különleges⁵⁾ elrendezésénél fogva (az intézet nyolc „quartier”-ből áll, amelyek mindegyike tulajdonképpen egy kis különálló börtön) volt lehetőség az egyenlő erkölcsi fokon állóknak egy épületrészben való együttes elhelyezésére; ezen a régebbi állapoton Gandban ugyan már változtattak, de bizonyos fokig az elítéltek egyes osztályainak (az egyes épületrészekben való elkülönítése még ma is megvan. És ez a szigorú elkülönítés érvényesült például a németországi mannheimi magánzárkarendszerű börtönben (Zellengefängnis)⁶⁾ ahol az elítéltek munkájukat is magánzárkáikban végezték; éppen erre való tekintettel a magánzárkák nagysága az átlagnál nagyobb mértékben szabotott meg.

Egy helyen azonban találkoztunk ennek a gondolatnak a céltudatos megvalósításával. Az Angliában, Maidstone-ban levő Convict Prison-ban (ahol a három évnél hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetéseket hajtják végre)⁷⁾, az elítéltek jó magaviseletük és munkaszorgalmuk jutalmazásaképpen az intézet igazgatójától engedélyt nyerhetnek arra, hogy reggelijüket, ebédjüket és vacsorájukat nem a közös étteremben, hanem magánzárkájukban fogyaszthassák el. Amint az ottani tapasztalat mutatja, éppen a műveltebb osztályokból kikerülő elítéltek (mérnökök, orvosok stb.) igyekeznek leginkább ezen engedélyt megkapni; amit megmagyaráz a börtönügyi szakembereknek az az általános tapasztalata, hogy mindenütt a műveltebb elítélteket érinti legérzékenyebben

⁴⁾ Az intézetet 1928 aug. 22-én volt alkalmam megtekinteni.

⁵⁾ Erre a különleges építészeti elrendezésére Jásd a Miskolci Jogászélet (1928. évfolyam, 5—6. oldalait).

⁶⁾ Az intézetet még 1910 március havában volt módomban megtekinteni.

⁷⁾ Ezt az intézetet 1928 szeptember 3-án tekintetem meg.

az, hogy az alacsonyabb társadalmi osztályokból kikerülő egyénekkel záratnak össze és kényszerülnek együtt élni,

2. Sok elítélt, főként azok, akik a műveltebb osztályokból kerültek ki, nem szívesen közlik nevüket és személyi viszonyaikat elítélttársaikkal, jobban szeretik, ha az ismeretlenség homályába merülhetnek. A szabad embernél már a rendőrség is respektálja a nyugati nagy világvárosokban ezen törekvést; például a párisi rendőri bejelentőhivatal nem közli a bejelentett egyének lakhelyét, kivéve, ha rokon kéri az illetőnek a laccímét. A börtönökben ott ahol az elítélt neve alatt szerepel, az ismeretlenség megóvása az elítéltek közt alig remélhető. Ennek legelső előfeltétele az, hogy az elítéltek törzskönyvi számuk alatt szerepeljenek a börtön üzemében, a cellájuk ajtaján levő feliratokon. Egyes helyeken ezt a törekvést még hathatósabb eszközökkel kísérlik megvalósítani. Gondoljunk például az egyes jogterületek börtöneiben az elítéltek által magánzárkaikon kívül viselt úgynevezett „maszkokra”, amely arcukat eltakarja elítélttársaik szeme előtt. Ezt lehet látni a Németalföldön levő börtönökben, például Haagban és Haarlemben⁸⁾, vagy egyes franciaországi börtönökben, például a Fresnes-les-Rungis-ben levő Maison d'arrêt et de correction-ban.⁹⁾ Itt az elítéltek csak törzskönyvi számuk alatt szerepelnek, egymás nevét a börtönben kiírva nem látják. És ezt a célt szolgálják — a kontagiózus veszély kiküszöbölése mellett — azok az úgynevezett sétaudvarok is, amelyeket a Haagban és Fresnes-les-Rungis-ban levő letartóztatási intézetekben lehet látni.

Németalföldön még egyéb módon is gondoskodnak arról, hogy az elítélt személye ismertté mások előtt se legyen. A haarlemi magánzárkabörtönben történt meg ismételten, hogy amidőn a jelen sorok írója az őt kalauzoló tisztviselővel valamelyik magánzárkába akart belépni, a tisztviselő előbb felhívta az illető magánzárkában

⁸⁾ Mindkét intézetet 1928 aug. 20-án tanulmányoztam.

⁹⁾ Ezt a börtönt 1925 január havi állapotában láttam.

levő elítéltet, hogy maszkját vegye fel, és csak azután lépünk be a cellába, csakhogy az illető elítélt személye ismeretlen maradjon.

Kétségtelen, hogy az egyén személyének a túlkíváncsi szem elől való megvédése ilyen módon annyira-mennyire megvalósul. Vagy ilyen hasonló célt szolgálnak azok a földalatti folyosók is, amelyek például a párisi Conciergerie és Depót nevű vizsgálati fogházakban¹⁰⁾, vagy a berlin-moabiti vizsgálati fogházban¹¹⁾ a még nem jogerősen elítélt egyéneknek a rendőrség, vizsgálóbíró vagy bíróságok elé való vezetésére szolgálnak; hasonló törekvéseket láthatunk annyira-mennyire megvalósítva a pestvidéki kir. törvényszéki fogházban. A kíváncsi járóelők szeme elől ilyen módon a még nem jogerősen elítélt egyén méltányos védelmet talál.

3. Az előbb felvetett szempontokkal összefüggésben áll a következő is. A szabadságvesztésbüntetésnek a végrehajtása közjogi ténykedés, tehát az ennek alávetett egyén a jog védelme alatt áll, éppen csak a jog, a büntetőjog, a börtönügyi szabályok által megállapított hátrányoknak vethető alá. Ezek a szabályok, de ezenfelül az állami funkciók komolysága sem engedi, hogy állampolgárai ilyen jogi ténykedések során egyéb behatásoknak, például mint tanulmányi tárgyak megfigyeléseknek alávettessenek. Bár a tudományos kutatások előbbrevitele és a haladás megfigyeléseket nélkülözhetetlenné tesz, tagadhatatlan, hogy sok helyütt az a törekvés, hogy az elítéltek személye idegen személyek behatásának, például az általuk való megszólításnak és kikérdezésnek kitéve ne legyen. Belgiumban a saint-gillesi¹²⁾, a foresti¹³⁾, antwer-

¹⁰⁾ Ezen vizsgálati fogházat 1924 decemberében néztem meg.

¹¹⁾ Ezeket a vizsgálati fogházakat 1922 január havában néztem meg.

A párisi Depót és Conciergiere vonatkozólag lásd szerző cikkét a Miskolci Jogászetet, I. évi 6—8. old.

¹²⁾ Ezt az intézetet 1928 augusztus 16-án tekintetem meg.

¹³⁾ Ezt az intézetet 1928 augusztus 16-án tekintetem meg.

peni¹⁴⁾ és gandi, — Németalföldön a haagi, — Franciaországban pedig a fresnes-les-rungis-i letartóztatási intézet, valamint a párisi Prison de la Santé¹⁵⁾ megtekintésekor az engem kalauzoló börtönügyi tisztviselők mindenütt arra törekedtek, hogy a letartóztatottak általam való megszólítása, a celláikban való megfigyelése elkerültesse. Egyedül Antwerpenben tapasztaltam egy kivételt e tekintetben, amennyiben engedélyt nyertem egy ott letartóztatott honfitársammal való beszélgetésre. Annak a felfogásnak, hogy az elítélt nem tekinthető tanulmányi tárgynak, — jogosultságát kétségbevonni alig lehet. Főleg a nagyobb műveltségű elítéltet fogja érzékenyen érinteni a kíméletlenség ezen a téren. Az egyéni jogoknak kiszélesítése addig, hogy az elítéltet még az idegen ember által való megszólítástól is megkíméljük, kétségtelen, hogy jogosultsággal bír.

4. Az elítéltek személyi jogainak kiegészítését, illetve megszorítását képezi az, hogy úgyszólván minden kulturáltamban elismerésre talált az elítéltek panaszjoga a börtönügyi tisztviselők intézkedéseivel szemben, viszont, hogy az elítéltek levelezése és látogatói mindenütt szigorú ellenőrzésnek vannak alávetve.

5. Az ember szükségletei közt ott találjuk a szellemi táplálékra, főként az olvasmányra való szükségletét is.

Hogy a elítélteknek olvasmányt kell nyújtani, ebben a kérdésben nézeteltérés sehol sincsen. Eltérést csak ezen szellemi gyámolítás terjedelme tekintetében találhatunk. Hogy a lehető leggondosabb szellemi gyámolításra csak egy példával szolgáljunk, utalunk arra, hogy Angliában, a Maidstone-ban levő Convict Prisonban az elítélteknek körülbelül 30.000 kötetből álló könyvtár áll rendelkezésükre. Az egyes magánzárkákban is ennek a gondos szellemi gyámolításnak megfelelő nyomait lehetett látni; például a mérnök-foglalkozású elítélt cellájában ott vol-

¹⁴⁾ Ezt az intézetet 1928 augusztus 17-én tekintetem meg.

¹⁵⁾ Ezt az intézetet 1925 január havában látogattam.

tak különféle mérnöki-évkönyvek és folyóiratok, hogy az illető elítélt szaktudását állandóan kiegészíthesse és színvonalon tarthassa, másutt mezőgazdasági szakmunkákat találtam a zárkák könyvpolcain, ismét másutt nyelvtanokat, és szótárakat, hogy az illető elítéltnak megélhetése szabadulása után, amikor kivándorolni óhajtott, nyelvi nehézségekbe ne ütközzön.

Főként a politikai tárgyú olvasmány tekintetében tehettem tanulmányút aim során érdekes észleleteket. Legtöbb helyütt politikai tartalmú olvasmányt, napilapokat az elítéltek nem kapnak kézhez. Azonban számos a kivétel o tekintetben és érdekeseek a legutóbbi évek politikai eltolódásai következtében előállott változások.

Mikor Németországban még 1910-ben a mannheimi magánelzárásrendszerű fogházat tekintetem meg, ott a császári Németország erős fegyelme lévén érezhető, arról, hogy az elítéltek politikai tárgyú olvasmányt vehessenek kézhez, ott természetesen szó sem lehetett. Viszont amikor 1922 január havában a Berlin melletti moabiti és plötzensee-i letartóztatási intézeteket látogattam meg, az akkori erősen szocialista ízű kormányzat hatása alatt az elítéltek bármilyen politikai árnyalatot támogató lapot olvashattak.

Németalföldön, a Haarlemben levő börtönben az elítéltek bármilyen politikai irányzathoz tartozó lapot olvashatnak, egyedül kommunista ízű lapot nem vehetnek kézhez.

Angliában pedig a Feltham-ben levő Borstal-rendszerű letartóztatási intézetben¹⁶⁾ az ott levő fiatalokú büntetettek számára összesen 24 politikai, valamely nem szélsőséges politikai irányzathoz tartozó lapot fizetnek elő. Talán az ilyen és hasonló intézkedéseknek, amelyek még a fiatalabb korban levő egyéneknek politikai iskolázottságáról gondoskodik, köszönhető Angliában az, hogy a nagy néptömegek és a közvélemény nagy érettséggel és

¹⁵⁾ Ezt az intézetet 1928 aug. 30. napján tekintetem meg.

erős politikai érzékkel és fegyelmezettséggel bírás eléggé távol tudja magát tartani a szélsőséges politikai irányzatoktól és az üres jelszavaktól.

6. Hazai irodalmunkban, úgy tudom, Finkey Ferenc¹⁷⁾ volt az első, aki amellett szólalt fel, hogy a magánzárkákban levő elítéltek jó magaviseletük jutalmazása-képpen engedélyt kaphassanak arra, hogy celláikban virág-ot, éneklőmadarat tarthassanak, amely követelés a szak- és hivatalos köreinkben is visszhangot talált.

7. Ennek az elítélt személyiségét és személyi jogait szintén érintő kedvezménynek néhány tapasztalt példájáról akarnék itt beszámolni.

Németalföldön az elítéltek a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során, négy hónapi jó magaviselet után engedélyt nyerhetnek arra, hogy celláikban élővirágot, vagy éneklőmadarat tarthassanak. Amint a Haagban és Haarlemben levő magánzárkarendszerű börtönben magam is tapasztaltam, az elítéltek nagyon is élnek ezzel a joggal, sőt amennyiben kivételesen nem magánzárkában, hanem a letartóztatási intézet valamely más helyiségében végzik munkájukat, még oda is magukkal viszik éneklőmadaraikat kalitkáikban.

És talán hasonlóan az elítélt ember társas szükségletét elégíti ki részben az a sok galamb, amely Olaszországban, Nápoly elővárosában levő poggiorealei törvénytörvényeségi fogház, valamint a nápolyi öbölben fekvő Nisida szigetén levő az ergostolo és reclusionione-büntetés végrehajtására szolgáló letartóztatási intézet¹⁸⁾ udvarain látható; szemmel látható, hogy ez a látvány örömet okoz a letartóztatottaknak.

7. Sok vitára adott alkalmat — talán leginkább a

¹⁷⁾ Finkey, A börtönügy jelen állapota és reformkérdései Budapest, 1904, 43. old.

¹⁸⁾ A poggiorealei és a Nisida szigetén levő letartóztatási intézeteket 1925 december 22, illetve 23. napjain tekintetem meg. A részletekre lásd szerző cikkét. Nápoly börtönei, Miskolci Jogászélet 1926. évi folyam 4—6. old.

német börtönügyi irodalomban — az a kérdés, hogy vajon helyes-e az elítélteknek a dohányzást megengedni.

Több intézetben tapasztaltam, így például az imént emiített Nisida szigetén levő letartóztatási intézetben, valamint például a Belgiumban, Merxplas-ban levő Dépôt de mendicité-ben¹⁹⁾ (munkakerülők és munkaképtelének dolog- és menedékháza) is, hogy az elítélteknek észszerű határok között módot adnak a dohányzásra.

8. Az ember, főként a műveltebb egyén szükségletei közt ott találjuk a zene iránti szeretetét és vágyát. Egyes intézetben ennek kielégítéséről is ma már gondoskodnak.

A belgiumi Merxplasban levő és már említett Dépôt de mendicité és az ugyanott levő abnormis, epileptikus,, illetve tuberkulózisban szenvedő büntettek befogadására szolgáló intézet²⁰⁾ ad példát e tekintetben. Az előbbiben a beutalt dologkerülőkölből szerveztek zenekart, — az utóbbiban pedig rádió segítségével adnak a büntetteknek alkalmat egy kis szórakozásra.

Ilyen hasonló módon szervezett zenekart találunk a mi aszódi fiújavítóintézetünkben is.

9. Az európai kontinensen, úgy véljük, hogy talán mindenütt túlzottnak fogják tartani az elítéltek gyámoltásának egyik módját, amelyet az angol Maidstone-ban' levő Convict Prisonban észlelhetünk.

Itt az elítélteknek sakk- és ping-pong játékra adnak alkalmat, sőt az intézetben az osztályrendszer alapján létesített egyes osztályok legjobb játékosai egymással időközönként versenyre kelnek és a nyertes játékos osztálya tagjainak győzelméről bajnoki jelvényt kap.

Kétségtelen, hogy itt is az egyén személyiségi jogai kiegészítésének egy esetével állunk szemben. Másrészt azonban vitatható, hogy az ilyen eljárás a szabadságvesztésbüntetés és a börtön komolyságával összhangban alig állh

¹⁹⁾ A belgiumi Merxplas-ban levő Dépôt de mendicité megtekintésére 1928 aug. 18-án nyílt alkalmam.

²⁰⁾ Ezt az intézetet is 1928 aug. 18-án tekintetem meg.

10. Az ember lelki szükségletei közé tartozik szép-érzékének: a szép dolgok, szép tájak látására irányuló vágyának kielégítése is.

Nemcsak az elítéltek túlnyomó nagy tömege, hanem a szabad emberek oroszlánrésze is természetesen elesik az ilyen lelki gyönyörűségektől.

Viszont tanulmányutaim során láttam néhány olyan letartóztatási intézetet, ahol ezen lelki szükséglet kielégítésére — a véletlen folytán, a természet adományaképpen — bő alkalom nyílik.

A Nápoly melletti poggio-realei letartóztatási intézet pazar márványlépcsői, márványburkolatú folyosói, pálmákkal díszített udvarai sok olyan képet tárnak a szemlélő elé, amelyhez hasonlót még a legszebb kiállítású mozi darabban is alig láthat.

Vagy például a nápolyi öbölben, Nisida szigetén, egy elég magas fensíkon fekvő letartóztatási intézetből elképzelhetetlenül szép tájképet szemlélhetünk. Az egyik oldalon Nápolynak a napsugárban fürdő festői, magas utcásorai tárulnak elénk, a másik oldalon a Vesuv, a harmadik és negyedik oldalon pedig a végtelen tengert látjuk. Amellett a magas sziklasziget az enyhe déli éghajlat adományaképpen télen is üdezőld babér- és narancsfákkal, pálmákkal és hasonló délvidéki növényekkel van tele, ami főként az északibb fekvésű országokból jövő egyént gyönyörködteti. Ennek az intézetnek ódon vastag falai, magas fekvése sokban emlékeztetett a mi illavai fegyházunknak szintén kies fekvésére.

Ilyen hasonlóan ugyancsak eléggé kies fekvő intést a francia, Melun-ben a Seine partján levő Maison centrale de force et de réclusion.²¹⁾

11. A legutóbbi időkben a jogi írók sokat vitatkoztak az embernek a „csendhez való jogáról”. Még ennek a törekvésnek meg valószínűsítését is már megkísérlik egyik-másik letartóztatási intézetben, főként ott, ahol mint például

²¹⁾ Ezt az intézetet 1925 január havában láttam.

Belgiumban, egyébként is nagy súlyt fektetnek az egyén személyi jogainak a lehető legtökéletesebb védelmére!

A Brüsszel melletti Saint-Grilles-ben levő letartóztatás intézet falain sok helyütt olvasható a felhívás, hogy: „On est prié de parler à voix basse”.

A belgiumi Merxplasban levő, abnormis, epileptikus, illetve tuberkulózisban szenvedő bűntettesek befogadására szolgáló intézetben pedig e tekintetben annyira mennek, hogy a magánzárkák ajtaján levő, a cellában elhelyezett egyén megfigyelésére szolgáló kis :ablak nem fémlemezzel, hanem e helyett függönnyel van elzárva, nehogy a fémlemez eltolása által keletkező zaj a cellában levő egyén nyugalomát zavarja.

12. A saját képhez való jog a magánjogokban már majdnem mindenütt elismerésre talált.

Az elítéltekre nézve a letartóztatási intézetekben való kényszerű lefényképezés még nagyobb horderejű lehet reájuk nézve, amennyiben éppen a fénykép által derülhet ki róluk, hogy börtönviselt egyének.

Amidőn 1924 december 1. napján megtekintettem a baseli fegyházat, az engem kalauzoló intézeti igazgató engedélyt adott arra, hogy több munkatermet lefényképezhessek; a fényképek felvétele előtt azonban mindenkor figyelmeztette az elítélteket, hogy amennyiben a fényképen nem akarnak rajta lenni, úgy hagyják el a munkatermeket, amit az elítéltek közt néhányan meg is tettek.

Az ilyen eljárás tagadhatatlanul a személyi jogok legtökéletesebb elismerésétől tesz tanúbizonyságot.

13. Közismert tapasztalati tény, hogy a letartóztatott bűntettesek, főként a vizsgálati foglyok közt aránylag elég sok válik öngyilkossá. A bűncselekményük felfedezése, saját szégyenük miatti kétségbeesés, amit a magánzárkákban való egyedüllétük még csak fokoz, sokat közülük ilyen szerencsétlen elhatározásra késztet.

Sok helyütt még az ilyen lépésektől is megvédeni igrkezeknek a bűntetteseket.

Hazánkban majdnem minden nagyobb letartóztatási intézetben, így például a kőbányai gyűjtőfogházban, vagy a pestvidéki kir. törvényszék fogházában is, — s hasonlóan az angolországi wandsworth²²⁾ fogházban és a maidstoni fegyházban is a többemeletes részekben a földszinti részek felett húzott erős fémhálókkal igyekeznek a büntetteknek leugrás által való öngyilkosságát meggátolni.

A párisi Depót és Conciergerie vizsgálati fogházakban pedig 2—2 nem-részes büntetettnek egy zárkában való együttes elhelyezése által igyekeznek a letartóztatottak öngyilkosságát megelőzni.

III.

A most felsorakoztatott intézkedések a letartóztatott és elítélt büntettek személyét sok szempontból helyezik védelem alá; az egyik helyen erre, a másik jogterületen viszont más szempontokra fektetik a súlyt.

Tökéletes jogvédelmet, a felsorolt személyvédelmi intézkedéseket együttesen megvalósítva azonban sehol sem találjuk. Legtöbb helyütt alig két-három ilyen védelmi intézkedés talált alkalmazást.

Sőt egyes börtönökben még ma is olyan rendszabályokkal találkozunk, amelyek humánusoknak nem mondhatók. Egyik-másiknak alkalmazását célszerűségi szempontok még annyira-mennyire indokolttá teszik.

Lássunk e tekintetben is néhány példát!

Az angol börtönökben fegyelmi büntetésképpen a „cat” (kilencágú szíj, korbács) és a „birch” (sok vesszőből álló virgács) alkalmazása még mindig dívik; ha ritkán is, és éppen csak a börtönügyi tisztviselőkkel szem-

²²⁾ Ezt az intézetet 1928 augusztus 29-én láttam.

ben elkövetett erőszakoskodások esetében alkalmazzák²³⁾, mégis ez alig egyeztethető össze emberieségi és humanitárius szempontokkal.

Már hamarabb menthető célszerűségi szempontokkal a következő a párisi Depôt-ban dívó rendszabály. A rendőrség által letartóztatott és a rendőrségi fogházba, a Depôt-ba bekísért egyént — köztisztasági szempontokból — mindenekelőtt zuhany alá viszik, ruháját fertőtlenítik. A világváros söpredékével szemben ez az intézkedés kétségtelenül helyén való; azonban egyik-másik, nagyritkán tévedésből letartóztatott egyén a rendszabálynak alig fog örülni!

Ha szemügyre vesszük a büntettesekkel szemben alkalmazott túlhumánus és túlszigorú intézkedéseket, úgy talán nem túl nehéz megtalálni a helyes középutat, ahol a szabadságvesztésbüntetésnek represszív jellege még biztosítva, viszont a bűntevő emberi jogai is méltányosan megvédve van.

Kétségtelen, hogy a szabadságjogok elbírálása és védelme tekintetében ma nem élünk egészséges és józan idöket. A szélsőséges politikai irányzatok az egyik jogterületen a túlszigorú, viszont a másik országban a túlenyhe és túlhumánus megoldásnak kedveznek.

Az állami életben ma legtöbb helyütt érvényesülő demokratikus szellem azonban megkívánja, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során az állam és az elítélt kölcsönös kötelességei és jogai pontosan, és pedig lehetőleg törvényhozási utón megállapítást és szabályozást nyerjenek, persze mindenkor olyan módon, hogy a legfontosabb állami feladat, az állami és társadalmi rendnek megvédése hathatósan biztosítva legyen.

²⁴⁾ Az 1926. évben az angol börtönökben a „cat” és birch” fegyelmi büntetését összesen nyolc egyénen hajtották végre. Lásd: Report of the Commissioners of Prisons and the Directors of Convict for the year 1926, London, 35—36. old.